

***Актуальні проблеми формування інформаційно-практичних умінь
майбутніх учителів іноземної мови в процесі професійної підготовки***

Однією з основних цілей професійної підготовки вчителя іноземної мови (ІМ) у педагогічному університеті є формування вмінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Уміння в системі професійної підготовки вчителя іноземної мови – це здатність незалежно виконувати педагогічні дії на основі оволодіння засобами й прийомами та застосування засвоєних знань на практиці [1: 137]. Е.И. Пассов виділяє декілька груп умінь, на розвиток яких слід спрямувати процес професійної підготовки: проєктувальні, адаптаційні, організаційні, мотиваційні, комунікативні, уміння контролю і самоконтролю, пізнавальні, допоміжні [2: 14].

Однак, інформаційне суспільство, в процесі становлення якого ми наразі знаходимось, висуває нові вимоги до сучасного вчителя, в тому числі й іноземної мови. Вчитель ХХІ століття повинен швидко орієнтуватись у постійно зростаючому обсягу інформації, вміти її переробити та ефективно використати на уроці. Здійснення цього завдання неможливо без знань основ сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та шляхів їх використання у навчальному процесі.

На важливість застосування ІКТ в процесі професійної підготовки вчителя іноземної мови вказують багато дослідників: Морська Л.І., Сердюков П.І., Карташова Л.А., Шевченко С.І., Подзигун О.А., Давиденко Ю.Є., Самойлюкевич І.В., Токменко О. та ін. Як влучно підмічає Токменко О., навіть викладачі, яким притаманний деякий скептицизм щодо використання ІКТ, в цілому усвідомлюють, що Інтернет є багатим джерелом потенційних навчальних ресурсів, що мультимедійні засоби і моделі пропонують цікавий,

імпресивний, інтерактивний, навчальний інструментарій, і що вже багато їхніх колег знаходять шляхи впровадження навчальних можливостей ІКТ в навчальному контексті [3: 98].

Дослідник Морська Л.І. вказує на необхідність формування *інформаційної компетенції*, під якою вона розуміє здатність викладача іноземних мов до використання СІТ (сучасних інформаційних технологій) у навчанні, тобто проведення занять, здійснення науково-дослідної роботи та контролю, управління навчальним процесом тощо з використанням СІТ, застосування засобів предметного програмування [4: 19]. Значенко О.П., досліджуючи проблему формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, підкреслює необхідність формування *інформаційних вмінь*, які є складовою інформаційної культури. В свою чергу *інформаційна культура* майбутнього вчителя є складовою частиною загальної культури. Вона орієнтована на інформаційне забезпечення всіх видів професійної діяльності, що передбачає знання основних засобів представлення навчальної інформації, а також умінь застосовувати їх на практиці [5].

На основі аналізу педагогічної і методичної літератури ми виявили, що майже всі дослідники вказують на два основні моменти: необхідність знань основ ІКТ і можливості їх використання та теоретичному рівні та вміння застосовувати їх у навчальному процесі відповідно до конкретних задач. Це дає нам підстави стверджувати, що в умовах становлення інформаційного суспільства, окрім професійних умінь, зазначених вище, нагальною потребою сьогодення є також формування у майбутніх учителів іноземних мов комплексних професійно-орієнтованих педагогічних вмінь, які ми назвали *інформаційно-практичними вміннями*, оскільки вони включають в себе два компоненти: суто інформаційний та прикладний. До *інформаційного компоненту*, на нашу думку, входять:

- вміння знаходити потрібну інформацію, використовуючи засоби ІКТ (електронні підручники, енциклопедії, Інтернет ресурси тощо);

- вміння аналізувати, синтезувати та систематизувати отриману інформацію;
- вміння творчо застосовувати інформацію відповідно до навчальних задач.

До *прикладного компоненту* входять:

- вміння створювати дидактичні матеріали для учнів, використовуючи мультимедійні засоби;
- вміння застосовувати комп'ютер безпосередньо на уроці;
- вміння стимулювати учнів до використання комп'ютера в процесі підготовки до уроків з іноземної мови (створення власних учнівських проектів, знаходження інформації в процесі самостійної роботи тощо).

На жаль, доводиться констатувати, що рівень сформованості вищезазначених умінь студентів ІМ педагогічних університетів залишається на початковому рівні. На це вказують такі дослідники як Значенко О.П., Морська Л.І., Монастирська Д.М. та ін. Про це свідчить і проведене нами опитування серед студентів 1-5 курсів Житомирського державного університету. Серед 250 опитаних тільки 48 вважають себе комп'ютерно-грамотними та готовими застосовувати ІКТ у майбутній професійній діяльності, що становить біля 20%.

Це пояснюється, на нашу думку, наступними *причинами*:

- недостатнім знанням тих можливостей, які відкриває комп'ютер для застосування у навчальному процесі;
- недостатнім загальним рівнем інформаційної культури студентів-гуманітаріїв, формувати яку призвані в основному викладачі інформатики, але не завжди мають для цього достатню можливість (аналіз програм із основ ІКТ для студентів іноземних мов за 2000-2006 років показав, що тільки з цього року передбачено 36 годин з інформатики, а в попередні роки було у 2 рази менше, що унеможливлювало надання студентам навіть елементарних знань, навичків та вмінь з основ ІКТ);
- дуже рідким використання ІКТ у навчальному процесі з боку викладачів інших предметів (іноземних мов, педагогіки, методики викладання) і

відповідно, відсутністю наглядного прикладу, якому студентам хотілось би наслідувати;

- інерцією мислення (небажанням “ускладнювати собі життя” вивчаючи новітні технології, якщо є багато традиційних, за допомогою яких хоча б в неповній мірі можливо вирішити навчальні задачі).

Ми також погоджуємось з думкою Морської Л.І., що така ситуація пояснюється неякісним технічним та програмним забезпеченням та невідповідністю педагогів, а також тим фактом, що підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності є в більшості випадків аматорським мистецтвом, а не систематизованою, науково обґрунтованою і структурованою технологією. Відсутня модель підготовки студентів – майбутніх учителів ІМ [4: 19].

Для вирішення вищезгаданих проблем дослідники пропонують, по-перше, організацію єдиного освітнього середовища, встановлення взаємовідносин між викладачами університетів, учителями шкіл, студентами, молодими спеціалістами та поєднання гуманітарного знання з умінням використовувати ІКТ навчання, по-друге, розробку моделі підготовки студентів – майбутніх учителів ІМ та її втілення в рамках спецкурсів з основ використання ІКТ в навчальному процесі [4, 5].

Отже, проаналізувавши останні дослідження в цій галузі та на основі власних спостережень, ми вважаємо, що *формування інформаційно-практичних умінь* в рамках професійної підготовки вчителів іноземних мов буде ефективним за таких умов:

- 1) співпраці викладачів кафедри інформатики та кафедр педагогіки, іноземних мов й методики викладання ІМ в процесі підготовки занять як з інформатики, так і спеціальних дисциплін з метою урахування міжпредметних зв'язків та досягнення спільної мети підготовки сучасного творчого вчителя, здатного до інноваційної діяльності;

- 2) більш інтенсивного включення ІКТ у проведення практичних занять з іноземної мови, методики викладання ІМ та педагогіки;

3) введення при можливості окремих спецкурсів в рамках викладання педагогіки та методики викладання ІМ (на даному етапі це може бути курс *“Intel® Навчання для майбутнього”*, а в подальшому – створення окремого спецкурсу для студентів ІМ, оскільки згаданий курс не враховує специфіку саме вчителя іноземної мови, а розрахований на більшу аудиторію).

Слід зазначити, що на факультеті іноземних мов Житомирського державного університету імені Івана Франка вже відбуваються значні зрушення в напрямку формування вищезазначених умінь. Використання медіа-ресурсів і, зокрема, комп'ютера входить до програми курсу з методики викладання іноземних мов як окрема тема [6: 8]. Крім того, комп'ютерні технології можуть здійснюватись як “проникнення” в інші теми курсу, що забезпечить багатократне збільшення релевантної інформації, створить інформаційне середовище і посилить інтерактивний характер навчання [7: 131].

Для ілюстрації деяких завдань, спрямованих на формування інформаційно-практичних умінь, наведемо приклад одного з лабораторних занять з методики викладання ІМ для студентів 5 курсу спеціальності “Англійська і німецька мови та література”.

Тема: *“Використання комп'ютера як технічного засобу навчання (ТЗН) в процесі викладання іноземної мови у школі”*.

Мета: дати уявлення студентам щодо загальних можливостей комп'ютерної техніки при викладанні іноземної мови; продемонструвати можливості програм Microsoft Word, Power Point, Microsoft Publisher, ACDSee, WinAmp, Windows Media, Karaoke Player для підготовки дидактичних матеріалів, створення мультимедійної презентації та веб сайтів; ознайомити з пошуковими системами мережі Інтернет.

Структура заняття (розраховано на 2 академічні години):

1. Організаційний момент (5 хв.)
2. Обговорення можливостей комп'ютера як медіа-ресурсу (10 хв).
3. Віртуальне соціологічне опитування (10 хв) .
4. Створення дидактичних матеріалів в програмі Microsoft Word (15 хв) .

5. Перегляд та часткове створення мультимедійних презентації (15 хв).
6. Ознайомлення з інформаційними ресурсами мережі Internet (15 хв).
7. Ознайомлення з технологією створення власного веб-сайту в навчальних цілях (15 хв).
8. Підведення підсумків (5 хв).

Обладнання: комп'ютери, диски, картки.

Необхідне програмне забезпечення: Microsoft Word, Microsoft Publisher, Microsoft Power Point, ACDSee, WinAmp, Windows Media, Karaoke Player.

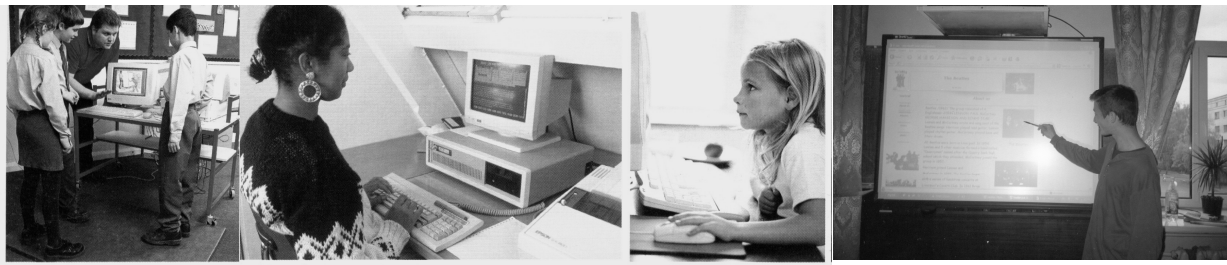
Хід заняття

1. Організаційний момент.

Викладач повідомляє тему та мету сьогоднішнього заняття. Студенти вмикають комп'ютер, відкривають підготовлений файл в форматі Microsoft Word та отримують наступне завдання – написати 4-5 речей, які вони очікують дізнатися на цьому занятті, наприклад: створення засобів наочності для учнів, способи швидко знайти інформацію для уроку в Інтернеті тощо.

2. Обговорення можливостей комп'ютера як медіа-ресурсу.

Студентам пропонується продивитись за допомогою комп'ютера три фото [8: 4, 196] та одне відео (на мал.1 остання фотографія зроблена на базі відео файлу), визначити род діяльності людей, зображених на малюнку і відео та спосіб, в який вони використовують комп'ютер. Потім вони прослуховують аудіо файли в яких ці люди розповідають про себе та свою діяльність.

Мал.1

Ключ: 1) На фото №1 зображені вчитель початкових класів в англійській школі та його учні. Вони стоять на спеціальному килимі з вбудованими кнопками, які віддзеркалюють рух учнів на екрані. На базі цього можна розробити багато цікавих завдань.

2) На фото №2 зображена американська студентка дистанційної форми навчання. Вона шукає матеріали для своєї дипломної роботи в Інтернеті, спілкується з іншими студентами у форумах і чатах та обмінюється матеріалами зі своїм науковим керівником через електронну пошту.

3) На фото №3 зображена школярка, яка за допомогою спеціальної програми створює свої мультиплікаційні фільми і дає дивитись їх своїм друзям.

4) На відео (фото №4) зображений студент 3 курсу фізико-математичного факультету ЖДУ. За допомогою екрану він представляє створений ним Веб сайт, присвячений групі “Beatles” та занятті з англійської мови.

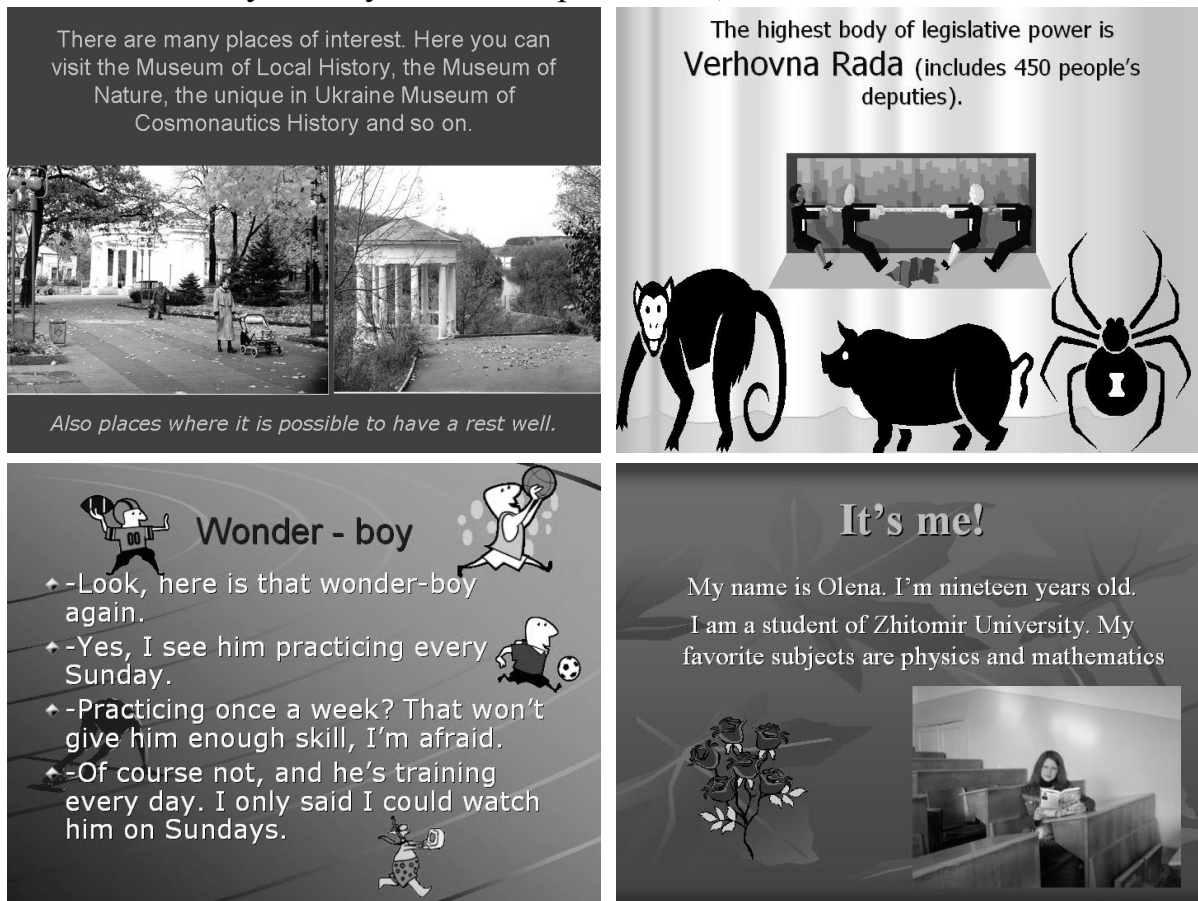
Потім студенти обговорюють, які з вищенаведених можливостей комп’ютера вони б могли використати на заняттях з іноземної мови та з якими ще можливостями комп’ютера при викладанні ІМ вони знайомі.

3. Віртуальне соціологічне опитування. Студентам пропонується відповісти на питання електронного тесту, зробленого у програмі Microsoft Word. Потім вони підходять до інших комп’ютерів, ознайомлюються з відповідями інших (кожен студент аналізує тільки одне питання) та на базі цих відповідей роблять висновки щодо рівня інформаційної культури та готовності використовувати комп’ютер у майбутній професійній діяльності своїх одногрупників (на мал.2 представлено фрагмент цього тесту).

	Питання	Відповіді	
		Інструкції до відповідей	Самі відповіді
1.	Чи часто використовуєте ви комп’ютер у вашому повсякденному житті?	Щоб відповісти на це питання клікніть на сірому квадратику, відкрийте приховані відповіді та виберіть ваш варіант.	<div> Дуже часто Досить часто Інколи Рідко Ніколи </div>
2.	Чи вважаєте ви необхідним для майбутнього вчителя іноземної мови володіти комп’ютерними технологіями навчання?	Щоб відповісти на це питання клікніть на сірому квадратику (виберіть тільки один варіант): ☺ – так; ☹ – ні; ☹ – важко відповісти.	☺ ☹ ☹ ☒ ☐ ☐
3.	З якими комп’ютерними програмами ви знайомі?	Щоб відповісти на це питання клікніть на сірих квадратиках (можуть бути декілька варіантів).	Microsoft Word ☒ Microsoft Excel ☐ Microsoft Publisher ☐ Power Point ☐ Internet Explorer ☒ Winamp ☒ Windows Media ☐
4.	Що означає англійське слово “multimedia”?	Щоб відповісти на це питання напишіть свою відповідь у сірій смужці.	засоби, які дозволяють працювати з графічною, текстовою, звуковою, анімаційною інформ.

Мал.2

допомогою програми Power Point. Студенти продивляються 4 презентації, створені студентами 3 курсу фізико-математичного факультету ЖДУ (теми “Zhytomyr”, “Political System of Ukraine”, “Sport” та “About Myself” (на мал. 3 подано по одному слайду з кожної презентації).

Мал.3

Потім студенти створюють по одному слайду своєї презентації на задану тему. Обов'язковим є включення у слайд хоча б одного анімаційного малюнку та створення ефектів анімації для звичайних малюнків і текстових об'єктів.

6. Ознайомлення з інформаційними ресурсами мережі Internet.

Спочатку студенти обговорюють, з якими проблемами вони стикнулись в процесі підготовки до уроку під час проходження педагогічної практики. Однією із труднощів зазвичай студенти називають нестачу текстової та графічної інформації. Вирішити цю проблему здатні інформаційні ресурси мережі Internet. Викладач знайомить студентів із основними пошуковими серверами Google, Yahoo, Meta, Rambler, Yandex, пояснює їх переваги й

недоліки та шляхи отримання найбільш повної інформації щодо предмету пошуку. Потім кожен студент отримає своє завдання, наприклад:

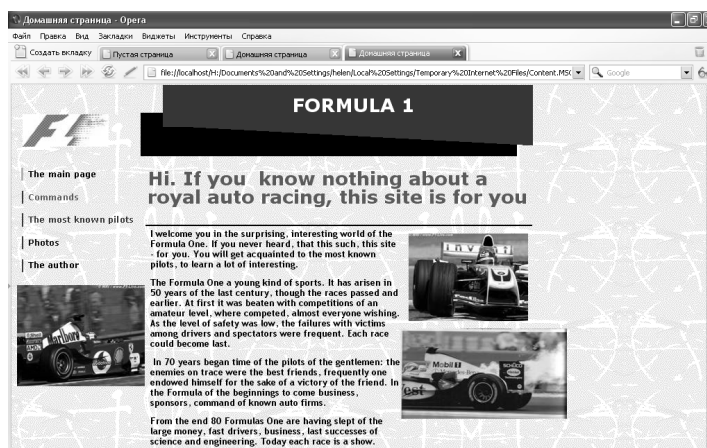
1) вийдіть на офіційний сайт книги рекордів Гіннеса та скачайте інформацію про найстарішу, найважчу та найвищу людину на планеті для вивчення теми “Ступені порівняння прикметників”;

2) знайдіть зображення гербу Об’єднаного Королівства для вивчення теми “The United kingdom of Great Britain and Northern Ireland”;

3) знайдіть слова пісні Діми Білана “Never Let You Go”, яка посіла друге місце на минулому Євробаченні для вивчення теми “Music in Our Life” (цю пісню можна одразу всім заспівати, використовуючи MP3 файл, а також в режимі “карооке”).

7. Ознайомлення з технологією створення власного веб-сайту в навчальних цілях.

Після відвідування різноманітних веб-сайтів викладач дає завдання студентам обговорити в групах, на яку тему вони б хотіли створити свій веб-сайт і чи є це можливим в наших умовах. Студенти запропонують різні теми, але щодо практичного їх створення як правило їх вислови будуть скептичними. Тоді викладач запропонує ознайомитись з чотирма аматорськими веб-сайтами під назвами “How to Make Your Life Easier”(розробка сайту належить Хворостанцевій Н.В., вчителю першої міської гімназії м. Черкаси [9]), “The Galleries of the World” та “Formula-1” (сайти розробили студенти фізико-математичного факультету ЖДУ, на мал. 4 представлена головна сторінка сайту “Formula-1”).

Мал.4

Студенти обговорюють, в рамках яких тем з іноземної мови можна їх застосувати. Потім студентам пояснюється, як створити свій власний сайт за допомогою програми Microsoft Publisher, студенти передивляються та обирають шаблони для свого майбутнього сайту.

8. Підведення підсумків.

Наприкінці заняття студенти отримують домашнє завдання – закінчити почату на уроці мультимедійну презентацію та створити веб-сайт (його може розробляти група студентів з 4-5 осіб). Крім того, потрібно обґрунтувати, в рамках яких тем з іноземної мови та з якою метою вони будуть використовуватись. Потім студенти повертаються до своїх записів на початку уроку та ставлять знак +, якщо їх сподівання виправдались; знак – , якщо не виправдались; знак +–, якщо виправдались частково і знак !, якщо результати перевищили сподівання та вказати, в чому саме. Крім того, студенти обговорюють, які завдання з використанням комп'ютера вони готові використовувати в своїй майбутній професійній діяльності та що ще б вони хотіли дізнатись.

Слід зазначити, що дане заняття не вичерпує всіх аспектів використання комп'ютера у професійних цілях майбутніх учителів ІМ. Потребує розробки, наприклад, заняття, спрямоване на більш детальне ознайомлення зі способами використання звукової, відео та анімаційної інформації, електронної пошти, а також аналіз окремих спеціалізованих програм для вивчення фонетики, граматики, лексики та різним видам мовленнєвої діяльності. Крім того, вказувалось на необхідність створення моделі формування інформаційно-практичних умінь майбутніх учителів ІМ та розробки професійно-орієнтованого спецкурсу з основ використання ІКТ в рамках методики викладання іноземних мов, на що будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Список літератури

1. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник: у 2 ч. – Ч.1: / За заг. ред. доктора педагогічних наук О.А. Дубасенюк. – Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2001. – 266 с.
2. Пассов Е.И. и др. Мастерство и личность учителя: На примере преподавания иностранного языка. – 2-е изд., исп. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 240 с.
3. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С. 98-100.
4. Морська Л.І. Підготовка вчителя іноземних мов до використання сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 19-21.
5. Значенко О.П. Формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Нац. пед. університет ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2005. – 17с.
6. Професійно-методична підготовка вчителя іноземних мов у педагогічному університеті : Навч. посібник. /Уклад. Л.В. Калініна, І.В. Самойлюкевич, Л.І. Березенська. – К.: Пед. думка, 2000. – 124 с.
7. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов у контексті Європейських вимог. // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2004. – № 19. – С. 129-133.
8. Eric H. Glendinning, John McEwan "Oxford English for Information Technology".– Oxford: Oxford University Press, 2002. – 215 p.
9. Intel® Навчання для майбутнього. – Електронний посібник, 3-е видання, Intel Corporation, 2005.